

Її розвиток (як будь-якої науково-практичної діяльності, що має прикладний характер) визначають потреби судово-слідчої практики. Упродовж останніх років судово-слідчі органи відчувають гостру потребу в застосуванні спеціальних знань в області товарознавства. Необхідність проведення судово-товарознавчої експертизи виникає під час розслідування та судового розгляду багатьох категорій кримінальних справ, зокрема про розкрадання державного і крадіжки особистого майна, хабарництво, вбивства, випуск недоброякісної, нестандартної, некомплектної продукції та інше.

Тому не менше значущою є роль цього виду експертизи в здійсненні правосуддя за цивільними справами під час розгляду позовів про відшкодування збитку у разі пошкодження, псування або розподілу майна. Значну кількість експертних товарознавчих досліджень проводять також за позовами про захист прав споживачів, чому сприяло ухвалення Закону України «Про захист прав споживачів» і підвищення правової культури українських споживачів товарів і послуг [2].

Сучасне товарознавство поділяють на низку учбових дисциплін залежно від профілю спеціальностей: сировини, машин, обладнання, військового майна, товарознавство промислових споживчих товарів, харчових продуктів тощо.

Для визначення показників якості товарів в товарознавстві застосовують інструментальні, органолептичні, розрахункові та інші методи.

Головними завданнями товарознавчої експертизи є ідентифікаційні, діагностичні, класифікаційні, зокрема:

- визначення належності товарів (товарної продукції) до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері (вид, сорт, артикул, марка, модель, розмір, комплектність тощо);
- визначення якісних змін товарної продукції;
- визначення причин якісних змін товарної продукції (мають виробничий характер, виникли при транспортуванні, зберіганні, у процесі експлуатації);
- установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника;
- визначення вартості товарної продукції, зокрема з урахуванням часткової втрати її товарних якостей у зв'язку з експлуатаційним зношенням і пошкодженнями від впливу зовнішніх чинників;

- визначення розміру шкоди, заподіяної власнику майна внаслідок його пошкодження (при пожежі, залитті тощо);
- визначення відповідності упакування й транспортування, умов і строків зберігання товарної продукції вимогам чинних правил [3].

Результатами дослідження є висновки експерта з товарознавчої експертизи у виконавчих провадженнях, які використовують органи досудового та судового слідства як джерела доказів у кримінальних провадженнях, цивільних, господарських справах і справах про адміністративні порушення. Крім того, товарознавчі дослідження дедалі частіше проводять за зверненнями юридичних осіб і пересічних громадян.

Товарознавство перебуває у стадії постійного розвитку, тому найбільш актуальними проблемами залишаються:

- відсутність методичних матеріалів із дослідження новітніх товарів та послуг;
- вдосконалення та системне реформування з урахуванням міжнародних європейських стандартів і сучасних досягнень науки та техніки в цій галузі знань;
- необхідність якісної підготовки кадрів за фахом «товарознавство».

Шляхами вирішення проблемних питань є розробка методичних рекомендацій «Визначення вартості послуг під час проведення судово-товарознавчих експертиз» та удосконалення законодавчого забезпечення судово-експертної діяльності.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 3993-2000. Товарознавство. Терміни та визначення. [Чинний від 2000-10-31]. Київ, 2000. 24 с. URL: <https://www.slideshare.net/ViktoriyaKiyko/3993-2000> (дата звернення: 25.02.2021).
2. Головка М. П., Полупан В. В., Олійник А. І. Судово-товарознавча експертиза: опорний конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання ступеня освіти магістр спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Харків : ХДУХТ, 2018. 75 с. URL: <http://elibrary.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/3447/1/2018.2%D0%BF%D0%BF%D0%BE%D0%B7.73.pdf> (дата звернення: 25.02.2021).
3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін та допов.). URL: <http://zakonrada.gov.ua/> (дата звернення: 25.02.2021).

І. Л. Найвер,

кандидат технічних наук, Львівський НДЕКЦ МВС України, м. Львів, Україна,
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1252-5029>, e-mail: irinanayver@gmail.com

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЖИВИХ ТВАРИН

Анотація. Доведено та обґрунтовано актуальність проведення судових експертиз у структурних підрозділах Експертної служби МВС України, об'єктами яких є живі тварини. Розглянуто аспекти можливості та доцільності проведення судових товарознавчих експертиз, об'єктами дослідження в яких є живі тварини, за експертною спеціальністю 12.1 «Визначення вартості машин, обладнання, сировини та споживчих товарів».

Ключові слова: товарознавство, судова товарознавча експертиза, домашні тварини, об'єкт дослідження, живі тварини.

Abstract. The urgency of conducting forensic examinations in the structural subdivisions of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in which the objects of research are live animals is proved and substantiated. In recent years, there has been a sharp deterioration in the

criminal situation, as evidenced by the growing number of criminal offenses related to theft, cruel treatment of live animals owned by individuals or legal entities.

According to the results of research of scientific works of some authors, methodical literature, aspects of possibility and expediency of forensic examinations, objects of research in which are live animals, on expert specialty 12.1 «Determination of value of machines, equipment, raw materials and consumer goods» are considered.

Keywords: commodity science, forensic commodity examination, pets, object of research, animals.

Анотація. Доказана и обоснована актуальность проведения судебных экспертиз в структурных подразделениях Экспертной службы МВД Украины, объектами исследования в которых являются живые животные. Рассмотрены аспекты возможности и целесообразности проведения судебных товароведческих экспертиз, объектами исследования в которых являются живые животные, по экспертной специальности 12.1 «Определение стоимости машин, оборудования, сырья и потребительских товаров».

Ключевые слова: товароведение, судебная товароведческая экспертиза, домашние животные, объект исследования, живые животные.

Останнім часом відбулося погіршення кримінальної обстановки, яку оцінюють як надзвичайно складну. З розвитком суспільної свідомості та толерантності гостро стало питання щодо відношення до тварин. На законодавчому рівні дуже важко довести провину людини за жорстоке поводження з тваринами, крадіжку, крім того, в методичній оціночній базі відсутні методики з визначення матеріальної шкоди, що спричинена власникам тварин [1].

Тваринництво виникло в глибокій давнині, коли людина почала приручати диких тварин, одомашнювати їх і використовувати для господарських потреб. Наполегливою й тривалою працею людина змінила природу багатьох диких тварин і досягла різкого підвищення їх продуктивності. На сучасному етапі тваринництво — це галузь сільського господарства, що займається розведенням сільськогосподарських тварин для виробництва тваринницьких продуктів [2].

Сільськогосподарські тварини — тварини, яких утримують і розводять люди для отримання продуктів і сировини тваринного походження [3].

Домашні тварини — собаки, коти та інші тварини, що протягом тривалого історичного періоду традиційно утримують і розводять люди, а також тварини видів чи порід, штучно виведених людиною для задоволення естетичних потреб і потреб у спілкуванні, що зазвичай не мають життєздатних диких популяцій, які містять осіб з аналогічними морфологічними ознаками та існують тривалий час у їх природному ареалі [3].

Домашні тварини — це тварини-компаньйони, які займають дозвілля, приносять задоволення та з якими можна спілкуватися, та які не перебувають у стані природної свободи. У цю групу тварин-компаньйонів входять: собаки, кішки, кролі декоративні, гризуни декоративні (криси, миші, хом'яки, морські свинки, білки, шиншили),

рептилії декоративні (змії, ящірки, черепахи), птаці декоративні (папуги, канарки), риби декоративні, членистоногі (павуки) [1].

Згідно з Цивільним кодексом України (Кн. 1. Загальні положення. Р. III. Об'єкти цивільних прав. Гл. 13. Речі. Майно. Ст. 180. Тварини) [4]:

1. Тварини є особливим об'єктом цивільних прав. На них поширюється правовий режим речі, крім випадків, встановлених законом.
2. Правила поводження з тваринами встановлюються законом.
3. Тварини, занесені до Червоної книги України, можуть бути предметом цивільного обороту лише у випадках та порядку, встановлених законом [4].

Тварини можуть бути об'єктами права власності та на них поширюється правовий режим речей. Проаналізувавши чинні нормативно-правові акти, доведено, що живі тварини є рухомим майном, яке є особливим об'єктом цивільних прав.

Останнім часом часто до експертних установ звертаються судово-слідчі органи, інші організації та громадяни з питанням щодо оцінювання вартості домашніх тварин для визначення матеріальної шкоди, які реалізуються на ринку України за ринковими цінами, і підлягають товарознавчому оцінюванню (крадіжка, привласнення, відлов).

Тому експертну оцінку домашніх тварин, тварин-компаньйонів та інших живих тварин — об'єктів господарювання проводять у випадках приватизації й іншого відчуження, передачі майна під заставу, у кримінальних справах про крадіжки, підрахунку збитків або розміру відшкодування у випадках, встановлених законом, в інших випадках за рішенням суду або за суспільної потреби [2].

Домашні тварини щодо яких сформувався ринок з можливістю проведення незалежного адекватного маркетингу та визначенню матеріальної шкоди, підлягають оцінюванню за комплексним підходом спеціалістами у галузі товарознавства та ветеринарії. У наш час експерти-товарознавці розглядають можливість проведення комплексних ветеринарних і товарознавчих досліджень [1].

У дисципліні «Товарознавство» відсутні розділи товарних груп, де було б зазначено такі товари, як тварини або домашні тварини, вивчають тільки продукцію, отриману завдяки тваринам. Із розвитком ринку й ринкових відносин саме ці товари набирають обертів з реалізації на ринку України та стають об'єктами судових експертиз і експертних товарознавчих досліджень [1].

Загальні вимоги, порядок, принципи, методичні підходи і методи оцінки, база оцінки та види вартості регламентовано Національним стандартом № 1, затвердженим Постановою КМУ від 10.09.2003 р. № 1440 [5].

Укладанню договору на проведення оцінки майна передуює вибір бази оцінки, який залежить від мети проведення оцінки, умов використання її результатів, особливостей майна і нормативних вимог. База оцінки — це комплекс методичних підходів, методів й оціночних процедур, що відповідають певному виду вартості майна. Оцінюють із застосуванням бази, що відповідає ринковій вартості або неринковим видам вартості [2].

Визначаючи ринкову вартість, враховують найбільш ефективно використання об'єкта оцінки. За наявності необхідної інформації визначення ринкової вартості можливе із застосуванням усіх методичних підходів [2].

Згідно з Національним стандартом № 1, оцінку домашніх живих тварин можна проводити у загальноприйнятій послідовності: ознайомлення з об'єктом оцінки, опрацювання вихідних даних та іншої інформації, необхідної для проведення оцінки; ідентифікація об'єкта оцінки й пов'язаних з ним прав, аналіз можливих обмежень і застережень, які можуть супроводжувати процедуру проведення оцінки та використання її результатів; вибір необхідних методичних підходів, методів і оціночних процедур, що найповніше відповідають меті оцінки й обраній базі; узгодження результатів оцінки, одержаних із застосуванням різних методичних підходів; оформлення результатів оцінки [2].

Перевагу в експертній оцінці домашніх тварин надають витратному, дохідному та порівняльному методичним підходам. Застосування кожного з них залежить від доцільності та мети оцінки об'єктів дослідження.

Витратний підхід ґрунтується на фактичних витратах на вирощування тварини (купівля, ветеринарне обслуговування, годівля). Для визначення ринкової вартості витратним методичним підходом потрібні величини собівартості вирощування 1 кг живої маси (яка складається з витрат на вирощування живої маси та витрат на формування їхніх продуктивних якостей), живої маси, інших показників споживних якостей [2].

Дані величини собівартості, індекси зміни продуктивності, містяться в довідниках із вирощування сільськогосподарських тварин (ВРХ, коней, кіз, овець тощо). Крім того, визначення вартості домашніх живих тварин — об'єктів господарювання витратним підходом не відповідає реальним ринковим цінам, що складаються у конкретних регіонах України.

Дохідний підхід ґрунтується на тому, що вартість має той об'єкт, який приносить прибуток. Цей підхід передбачає оцінювання потенційних можливостей (тварин з родою для подальшого розведення та продажу), визначення яких методами товарознавства неможливе [2].

Порівняльний підхід ґрунтується на аналізі даних про фактичний продаж об'єктів, подібних об'єктам оцінки (за аналогами продажу однієї голови або 1 кг живої маси тварин) [2]. Порівняльний підхід під час оцінювання тварин-компаньйонів визначають за аналогами продажу однієї тварини.

Інформацію щодо вартості тварин різних видів та порід можна отримати на платформах онлайн-оголошень

«OLX», «IZI», «RIA» та ін., які об'єднують людей для покупки, продажу або обміну товарами та послугами.

Отже, ринкову вартість живих тварин різних видів та порід можна визначити із використанням порівняльного підходу, методами зіставлення цін продажу та статистичного аналізу ринку, відомостей щодо ринкової вартості пропозиції та продажу подібних домашніх живих тварин.

Алгоритмом проведення товарознавчої експертизи з визначення ринкової вартості домашніх живих тварин є ідентифікація об'єкта дослідження згідно з відомостями, зазначеними в постанові слідчого, або з інших матеріалів кримінального провадження (порода, стать, вік, маса, окрас та наявність документів, які засвідчують родовід тварини тощо); проведення маркетингового дослідження щодо ринкової вартості пропозицій до продажу на ринку України подібного майна; визначення ринкової вартості об'єкту дослідження шляхом розрахунку середньої ринкової вартості пропозиції до продажу подібного майна.

Отже, судова експертна діяльність в галузі товарознавства під час оцінювання тварин (домашніх, тварин-компаньйонів) потребує пошуку єдиного методичного підходу з комплексного експертного оцінювання домашніх тварин, вдосконалення засобів ідентифікації об'єктів дослідження, співпраці зі спеціалістами у галузі ветеринарії, доцільності використання окремих загальноприйнятих в судовому товарознавстві методичних підходів і методів залежно від мети оцінки, що може суттєво вплинути на несення відповідальності за крадіжки тварин та жорстоке поводження з ними.

Список використаних джерел

1. Мануленко О. В., Михальський О. О., Донцова О. С. Актуальні питання судової експертизи і криміналістики // Проблеми питання з оцінювання домашніх тварин при проведенні судово-товарознавчих експертиз : мат-ли Міжнарод. наук.- практ. конф. (Харків, 18—19.04.2019). С. 407—409.
2. Лозовий А. І., Михальський О. О., Донцова О. С., Губарева В. М. та ін. Методичні рекомендації з питань призначення та проведення судових експертиз з оцінки худоби, птиці та інших живих тварин — об'єктів господарювання : метод. рек. Харків : ХНДІСЕ, 2009. 174 с.
3. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15> (дата звернення: 26.02.2021).
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 26.02.2021).
5. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : Постанова КМУ від 10.09.2003 р. № 1440 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF> (дата звернення: 26.02.2021).

І. В. Непуйна,

старший судовий експерт Полтавського НДЕКЦ МВС України, м. Полтава, Україна,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8846-9000>, e-mail: nepuypaigorek@ukr.net

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ БІЛИХ ЛІНІЙ ПАПІЛЯРНИХ УЗОРІВ ПАЛЬЦІВ РУК

Анотація. В роботі розглянуто можливості застосування для ідентифікації особи таких деталей шкірного покриву, як білі лінії. Метою роботи є оцінка ідентифікаційного періоду білих ліній, систематизація їх загальних і окремих ознак та можливості використання

білих ліній шкірного покриву рук людини для ідентифікації особи.

Ключові слова: ідентифікація, сліди рук, білі лінії, загальні ознаки, окремі ознаки, дактилоскопічна експертиза.